

SERVIRE
HANDBOEK

CHINESE GENEESWIJZEN

Ted J. Kaptchuk

servire

INHOUD

Voorwoord door Margaret Caudill	7
Ten geleide	9
Noot van de auteur	10
Inleiding	12
Hoofdstuk 1 Geneeskunde Oost en West: twee zienswijzen, twee denkwijzen (<i>de patronen van de natuur en het lichaam</i>)	15
Hoofdstuk 2 De fundamentele substanties, Qi, bloed, Jing, Shen en de vloeistoffen (<i>de basisingrediënten van het menselijk leven</i>)	41
Hoofdstuk 3 De organen van het lichaam. Het harmonische landschap (<i>over anatomie en haar afwezigheid</i>)	54
Hoofdstuk 4 De meridianen: schering en inslag (<i>over acupunctuur en kruidenleer</i>)	77
Hoofdstuk 5 De oorsprong van disharmonie: storm (<i>als een oorzaak geen oorzaak is</i>)	103
Hoofdstuk 6 De vier onderzoeken: tekens en symptomen (<i>opnieuw Aristoteles en Lao-tse</i>)	122
Hoofdstuk 7 De acht basispatronen: het uiterlijk van Yin en Yang (<i>de basisstructuur en samenstelling van het patroon</i>)	155
Hoofdstuk 8 De patronen van het lichamelijke landschap (<i>de details van het klinische beeld</i>)	175
Hoofdstuk 9 Chinese geneeskunde als kunst (<i>over diagnose en behandeling</i>)	211

Hoofdstuk 10 Het web zonder wever en de Sinaiï <i>(de plaats van de waarheid)</i>	220
Appendices	
A. Ziektestadia: een aantal klinische beelden	230
B. Disharmonische Yang Organen	237
C. Patronen en voornaamste klachten	242
D. Nogmaals: de pols	266
E. Chinese patronen en enige veelvoorkomende westerse ziekten	289
F. Eigenaardige organen	305
G. Het visuele onderzoek nader bekeken	308
H. De vijf fasen (Wu Xing)	314
I. Historische bibliografie: schakels in de keten van overleveringen	329
Geselecteerde bibliografie	340
Het Pinyin fonetisch alfabet	347
Dankwoord	348
Adressenlijst	350
Register	352

VOORWOORD

Aan het begin van de jaren zeventig, toen informatie-uitwisseling tussen China en de Verenigde Staten door de officiële politiek weer mogelijk was gemaakt, verschenen er in de pers een aantal anekdotes over operaties zonder verdoving, die plaatsvonden in China. Er werd een bepaalde techniek toegepast, acupunctuur geheten, waarbij dunne naalden de huid doordrongen op van tevoren vastgestelde punten in het lichaam. De patiënt was tijdens deze gebeurtenis volledig bij bewustzijn, maar voelde het mes van de chirurg niet. In de jaren daarna beleefde deze oude acupunctuurtechniek een korte populariteitsgolf in de Verenigde Staten, waar het door sommige mensen werd aangeprezen als de nieuwe methode om pijn te stillen, ja zelfs als het langverwachte wondermiddel uit het Oosten. Dit plotselinge enthousiasme werd spoedig gevolgd door een reactie van de gevestigde medische orde die, omdat er geen wetenschappelijk bewijs geleverd werd door de voorstanders van acupunctuur, deze techniek aan zijn lot wilde overlaten en het gebruik ervan in de Verenigde Staten wilde verbieden. Deze poging had echter geen succes en onderzoeken naar de gebruiksmogelijkheden van acupunctuur binnen de westerse geneeskunde zijn voortgezet. Het bewijs is nu geleverd dat acupunctuur inderdaad pijnstillend werkt en dat de toepassing van deze techniek samengaat met meetbare fysiologische veranderingen (zie hoofdstuk 4, noot 11). Recente medische kritieken laten zien dat acupunctuur langzamerhand terrein begint te winnen op bepaalde gebieden van de westerse geneeskunde (*Annals of Internal Medicine* 93, 1980: 588; *Psychology Today* 14, 1980: 81).

Hoewel acupunctuur enigszins geaccepteerd is geraakt, heeft de westerse medische en wetenschappelijke wereld nooit serieus aandacht besteed aan de medische traditie en de culturele achtergrond waarin deze techniek is ontstaan. Alsof een volledig begrip van acupunctuur bereikt zou zijn wanneer men weet waar de naalden precies geplaatst moeten worden. Dit is een absurd idee, aangezien de opvatting om een deel van zijn natuurlijke omgeving ten behoeve van onderzoek te isoleren tegenstrijdig is met de filosofische en culturele traditie van de Chinese geneeskunde.

Uiteraard kunnen er door de eeuwen heen onnauwkeurigheden, vooroordelen en verkeerde voorstellingen zijn gegroeid. Maar elke bespreking van acupunctuur en haar toepassing die van enige betekenis wil zijn, vereist meer informatie dan er tot op heden aanwezig was.

Aan dit probleem is niet alleen de gevestigde medische en wetenschappelij-

ke orde schuldig. Er zijn bijna geen traditionele Chinese medische teksten in het Engels verkrijgbaar, en als ze dat wél zijn dan doen ze weinig of geen moeite om de culturele medische traditie in haar geheel aan te bieden. Zelfs bij stukken die wel vertaald zijn doet zich het probleem voor van de zeer onbekende benadering van ziekte en vreemde terminologieën. Alleen iemand die bekend is met de Chinese taal, de naturalistische en taoïstische filosofie, en met de Chinese cultuur die door deze filosofieën beïnvloed is, zou in staat zijn iets te begrijpen van de Chinese medische traditie.

In de nu volgende hoofdstukken is een begin gemaakt met een belangrijke uitleg van de oude Chinese geneeskunde op een manier die begrijpelijk is voor het westerse publiek. De auteur is er in geslaagd zoveel mogelijk de valkuil te vermijden die de Chinese theorie uitlegt met behulp van westerse termen. Hierdoor is de Chinese kerngedachte van medische patronen en disharmonische situaties overeind gebleven.

Een waarschuwend woord aan hen die vanwege hun onbekendheid met de termen oordelen dat de beelden en het woordgebruik inconsequent zijn, of leuterpraat afkomstig uit een primitieve samenleving: al duizenden jaren lang hebben de Chinezen levensprocessen en relaties tussen de mens en zijn omgeving geobserveerd. Door deze observaties heeft de Chinese geneeskunde een woordenschat ontwikkeld die duizenden subtiele verschillen in de lichaampatronen kan beschrijven; een methode waarover de westerse geneeskunde niet beschikt vanwege haar nadruk op ziekten. De Chinese benadering bestaat uit een meer holistische visie op gezondheid en ziekte en de subtiele wisselwerking van deze tegengestelde factoren.

In een tijd van toegenomen bewustzijn ten aanzien van milieu, gezondheid en persoonlijke verantwoordelijkheid van de mens zou integratie van Oost en West voor weerszijden nuttig kunnen zijn. Kaptchuk heeft een zeer moeilijke taak op zich genomen, namelijk een begin te maken met het overbruggen van de kloof door aan hen die de moeite willen nemen de geneeskunde eens vanuit een ander oogpunt te willen begrijpen deze kritische uitleg ter beschikking te stellen. Misschien heeft het web toch een wever gevonden.

Margaret A. Caudill, M.D., Ph.D.
*Research Fellow in Medicine Harvard Medical School,
Division of Behavioral Medicine, Beth Israel Hospital, Boston*

INLEIDING

Jaren geleden, toen ik student was in de Chinese geneeskunde in Macao, trof mij de brede begripsmatige kloof die de Chinese en de westerse geneeskunde gescheiden houdt. Het volgende speelde zich af tijdens een les dermatologie. Een van mijn Chinese leraren besprak de ziekte die in het Westen bekendstaat als gordelroos (herpes zoster), een pijnlijke en acute virusinfectie. De ziekte wordt gekenmerkt door roodheid en blaasjes langs een van de zenuwen op de romp van het lichaam of op het gezicht. Dr. Yu begon te beschrijven hoe uitslag op het gezicht een ander ziekteproces aangaf dan uitslag op de romp. Ik stak mijn hand op en vroeg ongelovig hoe twee precies dezelfde vormen van uitslag (althans precies dezelfde vanuit westers oogpunt bekeken, en dus vanuit dat van mij) verschillende ziekteprocessen konden betekenen, enkel en alleen vanwege de plaats waar zij voorkwamen. Mijn leraar, geamuseerd door mijn verwarring, glimlachte en legde uit dat uitslag op de romp anders is dan uitslag die op het gezicht verschijnt omdat zijn relatie tot het totale lichaam anders was. Vanuit mijn westerse oogpunt bekeken waren deze twee uitingen van gordelroos identiek, maar de Chinese leer vereiste een andere kijk op het probleem, namelijk *het zien van de relatie tussen symptomen en het totale lichaam*. Op die schooldag werd ik voor een belangrijk dilemma geplaatst: hoe konden deze beide geneeswijzen werkzaam zijn en pretenderen logisch te zijn, maar toch zo verschillen.

Toen ik terugkeerde in de Verenigde Staten meende ik eerst dat het soort geneeswijze dat ik in China geleerd had zo vreemd en onverklaarbaar was dat ik haar maar moest vergeten en een Amerikaanse medicijnenstudie moest volgen. Maar al gauw ontdekte ik dat er wel degelijk behoefte was aan de informatie die ik mee teruggebracht had, en dat er vraag was naar meer kennis over de Chinese geneeskunde. Ondanks haar onbekendheid (of misschien wel dankzij de mysterieuze aura die haar omgaf) waren mensen bereid Chinese geneeswijzen te proberen. Meestal als laatste redmiddel, maar soms zelfs als eerste alternatief. Ook besepte ik dat de opleiding die ik genoten had waardevol was en werkte, dat ik er anderen mee kon helpen. Zo kwam het dat ik les ging geven en een privépraktijk startte. Daarna stuitte ik op een grote golf van medische belangstelling voor de Chinese geneeskunde en werd ik in verschillende ziekenhuizen uitgenodigd om te komen werken.

Ook was ik van plan een reeks traditionele Chinese medische teksten, bedoeld voor professioneel gebruik, te vertalen. Maar ten gevolge van mijn erva-

ringen in het onderwijs gaf ik dat idee geleidelijk aan op. Het zou niet voldoende zijn om alleen de Chinese tekst in het Engels te vertalen. Om deze begrijpelijk te maken voor westerlingen zou ik moeten proberen het hele Chinese medische stelsel in zijn culturele context duidelijk te maken; niet alleen de woorden vertalen maar vooral de ideeën achter de woorden, zodat deze juist begrepen en geïnterpreteerd zouden kunnen worden. Ik realiseerde me dat de stof die ik oorspronkelijk wilde vertalen ten behoeve van mijn eerste boek, meer was dan de basis van een verzameling medische kennis. Deze stof ging namelijk uit van een referentiekader dat totaal anders is dan het onze, een benadering van gezondheid en ziekte, van werkelijkheid en het veranderen van die werkelijkheid, die volslagen vreemd is voor het Westen. Er zouden grote vragen bij een breed publiek rijzen en dus besloot ik een boek te schrijven dat ook voor hen geschikt was, de gewone lezers die graag de oeroude traditie van het Oosten zouden willen begrijpen en leren kennen.

Hoewel ze zo onbekend is in het Westen, vormt de Chinese geneeskunde een belangrijke medische aanpak. Het is niet waarschijnlijk dat ze door de westerse geneeskunde onder de voet gelopen zal worden, en ze heeft haar eigen claim op de toekomst. Maar omdat de Chinese en westerse geneeskunde naast elkaar bestaan, en omdat hun filosofie en methode zo verschilt, leveren ze stilzwijgend kritiek op elkaar.

Ik heb gemerkt dat het bestaan van deze twee verschillende en uiteenlopende referentiekaders binnen de medische wereld zowel opwindend als storend is. Het resultaat van die spanning is dat ik ben gaan geloven dat een inleidend werk over de Chinese geneeskunde die vragen zou moeten beantwoorden die waarschijnlijk bij de westerse mens opkomen wanneer hij of zij in aanraking komt met de medische kijk op de wereld in China. Het simpelweg vertalen van teksten zou zo'n dialoog hebben ontweken; in plaats daarvan echter heb ik verkozen die juist aan te gaan. Zodoende is dit boek zowel een presentatie van de Chinese geneeskunde als een commentaar erop dat afkomstig is van een westerling die vertrouwd is met het westerse perspectief, maar die ook China kent en zelf de Chinese geneeskunde beoefent.

Opgemerkt moet worden dat het soms een enorm probleem was om Chinese begrippen uit te leggen in westerse bewoordingen. Ik heb een poging gedaan, maar er zijn toch nog moeilijke gedeelten overgebleven. Wanneer u als lezer zulke moeilijkheden tegenkomt is het in de meeste gevallen het beste om maar gewoon door te lezen. Een grotere bekendheid met het materiaal en zodoende met de gedachtegang erachter zal een beter inzicht mogelijk maken.

Dit boek zou, als eerste systematische uiteenzetting van de beginselen van de Chinese geneeskunde, van waarde moeten zijn voor alle studenten die medicijnen studeren. En, omdat het ook de medische en wetenschappelijke ideeën

van een andere cultuur onderzoekt hoop ik dat vele anderen geïnteresseerd zullen raken in de Chinese manier van genezen.

Nog een persoonlijke kanttekening. Een van de redenen voor mijn vertrek uit de Verenigde Staten aan het eind van de jaren zestig was het verlangen af te rekenen met datgene wat volgens mij gewoon was, en te zoeken naar het wonderbaarlijke. Ik maakte deel uit van de groep 'ontdekkers van het Oosten' in de twintigste eeuw. Een van de belangrijke lessen die ik leerde was dat veel dingen waarvan we denken dat ze ongewoon zijn op een andere plaats heel gewoon zijn, maar niet begrepen of nog niet eerder ervaren werden. Ik hoop dat dit boek niet alleen de Chinese geneeskunde toegankelijker zal maken voor het Westen, maar ook zal bijdragen tot een beter begrip en een grotere acceptatie van de westerse uitgangspunten; dat het zal helpen het respect en ontzag voor onze eigen bijzonderheid weer op te wekken. Op veel manieren heeft mijn persoonlijke reis naar het Oosten me weer teruggebracht naar het Westen.

1

GENEESKUNDE OOST EN WEST:

twee zienswijzen, twee denkwijzen

In China gaat het verhaal van de boer die als onderhoudsman gewerkt had in een nieuw gevestigd, westers zendingsziekenhuis. Toen hij terugkeerde naar het verre dorpje waar hij thuishoorde, nam hij enige injectienaalden en een grote voorraad antibiotica mee. Hij hing een uithangbordje op en als er iemand bij hem kwam die koorts had, gaf hij de patiënt een injectie met het wondermiddel. Een opzienbarend aantal van deze mensen werd beter, ondanks het feit dat deze beoefenaar van de westerse geneeskunde eigenlijk geen flauw benul had van wat hij aan het doen was. In het huidige westen verschilt veel van wat voor Chinese geneeskunde doorgaat, niet zo erg van de zogenaamde westerse geneeskunde, zoals die door deze boer in praktijk werd gebracht. Uit een ingewikkeld medisch stelsel heeft slechts de meest fundamentele basiskennis van de acupunctuur het westen bereikt. Patiënten knappen vaak op van zo'n behandeling, want acupunctuur is, net als westerse antibiotica, een paardenmiddel. De theoretische achtergrond en alle klinische mogelijkheden van de Chinese geneeskunde blijven echter vrijwel onbekend.

Als gevolg daarvan hebben veel westerlingen merkwaardige ideeën over de Chinese geneeswijzen ontwikkeld. Sommigen beschouwen het als tovenarij, het resultaat van primitief of magisch denken. Als een patiënt geneest door middel van kruiden of acupunctuur zijn er maar twee verklaringen mogelijk: de genezing was óf psychosomatisch óf toevallig: het op goed geluk prikken met een naald door iemand die niet eens wist wat hij deed. Zij nemen aan dat alleen de huidige westerse wetenschap en geneeskunde de waarheid in pacht hebben, wat daarvan afwijkt is bijgeloof.

Andere westerlingen hebben een, weliswaar gunstiger, maar even onjuiste kijk op de Chinese geneeskunde. Zeer verontrust als zij, vaak nog terecht ook, zijn over veel van de voortbrengselen van de westerse wetenschap en cultuur, nemen ze aan dat het Chinese systeem, dat als ouder, spiritueler en holistischer ervaren wordt, ook meer 'waar' is dan het westerse. Door deze houding dreigt de Chinese geneeskunde van een rationele verzameling kennis te veranderen in

een religieus geloofssysteem. Beide houdingen mystificeren het onderwerp. De ene door het op arrogante wijze te onderwaarderen, de andere door het op een voetstuk te zetten. Beide belemmeren ze een goed begrip ervan.

In feite is de Chinese geneeskunde een samenhangend en onafhankelijk systeem van theorie en praktijk, dat zich over een periode van meer dan tweeduizend jaar ontwikkeld heeft. Gebaseerd op oude geschriften is de Chinese geneeskunde het resultaat van een continu proces van kritisch denken, alsmede van uitgebreide klinische observatie en testen. Ze vertegenwoordigt materiaal dat degelijk geformuleerd en geherformuleerd is door gerespecteerde mensen uit de praktijk en theoretici. Ook heeft dit systeem wortels in de filosofie, de logica, het bewustzijn en de gewoonten van een beschaving die ons volledig vreemd is. Daarom heeft zij een heel eigen kijk op lichaam, gezondheid en ziekte ontwikkeld.

In de Chinese geneeskunde worden bepaalde aspecten van het menselijk lichaam als belangrijk beschouwd, die voor de westerse geneeskunde van geen betekenis zijn. Tegelijkertijd observeert en beschrijft de westerse geneeskunde aspecten van het menselijk lichaam die onbeduidend of niet waarneembaar zijn in de Chinese geneeskunde. Zo kennen bijvoorbeeld de Chinese medische theorieën het begrip 'zenuwstelsel' niet. Toch is aangetoond dat er Chinese geneeswijzen zijn om neurologische ziekten te behandelen.¹ Evenmin kent men het begrip 'endocrien systeem', en toch geneest men wat het Westen endocriene ziekten noemt.² Ook wordt in de traditionele Chinese geneeskunde *Streptococcus pneumoniae* niet als de pathologische oorzaak van longontsteking gezien, maar kan de ziekte zelf wel afdoende worden behandeld.³

De Chinese geneeskunde bedient zich van termen die de westerse mens vreemd voorkomen. Een voorbeeld: de Chinezen schrijven bepaalde ziekten toe aan Vochtigheid, Hitte of Wind. De moderne westerse geneeskunde kent die Vochtigheid niet, maar kan toch behandelen wat men in China Vochtigheid van de milt noemt. Moderne westerse geneeskunde heeft het niet over Vuur, maar is in staat, vanuit Chinees perspectief, het vuur van de milt aan te wakkeren of het teveel aan vuur dat in de longen woedt te blussen. In het Westen is Wind geen ziektefactor; toch is men in staat te voorkomen dat Wind van de lever naar het hoofd stijgt, en ook om Wind die in de huid raast te doven. De waarnemingen van beide tradities weerspiegelen twee verschillende werelden, maar beide kunnen ze hetzelfde lichaam genezen.

Maar er zijn meer verschillen tussen de twee geneeswijzen behalve hun manier van uitdrukken. De logische structuur die feitelijk aan hun methoden ten grondslag ligt, de gebruikelijke gedachtegang die het klinisch inzicht en de kritische beoordeling van de arts bepalen, is in de twee tradities radicaal verschillend. Wat Michel Foucault zegt over het medische inzicht in verschillende pe-

rioden van de geschiedenis zou evengoed van toepassing kunnen zijn op de verschillende tradities in beide culturen. 'Niet alleen de namen van ziekten, of de manier waarop ze ingedeeld worden verschillen; de fundamentele, perceptuele notie van het lichaam van patiënten die geobserveerd worden, de vraag in hoeverre de blik van de arts doorgrondt en waarop hij zich oriënteert is ook anders.'⁴

De twee verschillende wijzen van redeneren hebben de twee verschillende manieren van genezen elk in een andere richting gestuurd. De westerse geneeskunde houdt zich voornamelijk met ziekten en ziekteverwekkers bezig die ze vaststelt, als apart geval behandelt, probeert te veranderen, te beheersen of te vernietigen. De westerse arts begint met een symptoom en kijkt dan wat er achter zit; de precieze *oorzaak* van een bepaalde *ziekte*.⁵ De ziekte kan wel verschillende delen van het lichaam aantasten, maar blijft zelf een tamelijk nauwkeurig omschreven verschijnsel. Een goede diagnose betekent een gedetailleerde beschrijving van een klein onderdeel. Artsen denken analytisch, zij ontlede de lichamelijke verschijnselen als met het mes van een chirurg, om er uiteindelijk één oorzaak uit te halen.

De Chinese arts daarentegen richt zijn aandacht op zowel de lichamelijke als de geestelijke kenmerken van het individu. Alle informatie die van belang is en zowel het symptoom als de algemene karaktertrekken van de patiënt omvat, wordt bij elkaar gebracht en samengevoegd tot dat wat men in de Chinese geneeskunde het 'disharmonisch patroon' noemt. Dit disharmonische patroon is een weergave van de onevenwichtige situatie in het lichaam van de zieke. De oosterse diagnose onthult niet een bepaalde ziekte of een exacte oorzaak, maar geeft een bijna poëtische beschrijving van de totale persoon, waarmee men vervolgens aan de slag gaat. De vraag naar oorzaak en gevolg is altijd ondergeschikt aan het algehele patroon. Men vraagt zich niet af: 'Welke X veroorzaakt Y?', maar: 'Wat is het verband tussen X en Y?' De Chinezen interesseren zich voor de verbanden tussen die dingen die zich in het lichaam tegelijkertijd afspeelen. De logica van de Chinese geneeskunde is een organisch en samenhangend geheel, ze probeert symptomen en tekens op een begrijpelijke manier te groeperen. Samen dienen die groepen, die disharmonische patronen, als basis voor behandeling. De therapie probeert vervolgens evenwicht binnen het patroon te bewerkstelligen en de harmonie van het individu te herstellen.

Dit verschil in benadering van Oost en West kan geïllustreerd worden met gedeelten uit recente klinische onderzoeken, gedaan in Chinese ziekenhuizen.⁶ Bij een bepaald onderzoek stelt een westerse arts door middel van röntgenfoto's van maag en ingewanden en door endoscopie met een fibroscop vast dat zes patiënten met maagpijn een maagzweer hebben. Vanuit het perspectief van de westerse arts, dat gebaseerd is op de analytische neiging om de

diagnose te herleiden tot één oorzaak, lijden alle patiënten aan dezelfde ziekte. Vervolgens stuurt de arts deze patiënten voor onderzoek naar een Chinese geneesheer. De volgende resultaten worden gevonden.

Na de eerste patiënt ondervraagd en onderzocht te hebben merkt de Chinese arts dat de pijn bij aanraking erger wordt, maar vermindert wanneer er koude kompressen worden aangebracht. De patiënt is fors gebouwd, heeft een roodachtige gelaatskleur en een volle, lage stem. Hij lijkt assertief, ja zelfs agressief. Hij heeft last van constipatie en de urine is donkergeel. Zijn tong is vettig en geel beslagen, zijn polsslagen vol en krachtig. De oosterse arts stelt het volgende disharmonische patroon vast: Vochtige Hitte die de milt beïnvloedt.

Als de Chinese arts de tweede patiënt onderzoekt, doet hij waarnemingen die een totaal ander patroon aangeven. De patiënte is mager. Haar gezicht is asgrauw, hoewel haar wangen rood zijn. Ze heeft constant dorst, haar handpalmen zijn klam en ze vertoont neiging tot obstipatie, slapeloosheid en nachtelijk zweten. Ze ziet er nerveus en onrustig uit. Haar tong is droog, lichtrood en niet beslagen; de polsslagen zijn zwak en een beetje snel. Van deze patiënte wordt het patroon vastgesteld: 'onvoldoende Yin, dat de maag beïnvloedt', een disharmonische toestand die zeer verschilt van die van de eerste patiënt. Daarom wordt er ook een andere behandeling voorgeschreven.

De derde patiënt meldt dat massage en warmte zijn pijn, die als een licht, maar hardnekkig ongemak ervaren wordt, ietwat verlichten. Ook voelt hij zich beter als hij eet. De patiënt is bang voor kou, heeft een bleek gezicht, begint overdag vaak spontaan te zweten en wil veel slapen. Hij urineert veel en helder; soms moet hij midden in de nacht opstaan om zijn blaas te ledigen. Hij lijkt timide, bijna angstig. Zijn tong is vochtig en bleek, zijn polsslagen nauwelijks waarneembaar. De toestand van de patiënt wordt gekenmerkt als het patroon van het Uitgeblust Vuur van de middelste Verwarmer, soms ook als Tekort aan kou, die de milt beïnvloedt.

De vierde patiënt klaagt over hevige krampen; zijn manier van bewegen en zijn gemoedstoestand doen gewichtig en zwaar aan. Kruiken verlichten de pijn, maar masseren van de onderbuik verergert het. De patiënt heeft een levendig, wit gezicht en hij heeft vaak last van diarree. Zijn tong is zeer dik, wit en vochtig; zijn polsslagen zijn gespannen en vluchtig. Aan de hand van deze aanwijzingen wordt de diagnose 'Te veel koude Vochtigheid die de milt en de maag aanvalt', gesteld.

De vijfde patiënt heeft last van oprispingen en hoofdpijn. Haar pijn is fel, en hoewel masseren van de onderbuik de pijn verlicht, maken hitte en koude geen enkel verschil. Ze is erg humeurig. Emotionele tegenvallers, vooral angst en melancholie, lijken pijnaanvallen uit te lokken; de pijn is ook erger tijdens de menstruatie. Vreemd genoeg ziet de tong er normaal uit, maar is haar polsslagen

opvallend krachtig. De arts trekt de conclusie dat ze het volgende patroon vertoont: 'Disharmonie van de lever, die de milt beïnvloedt'.

De zesde patiënt heeft extreme maagpijn, die tot in de rug doortrekt. De pijn wordt erger na het eten en ook bij de minste of geringste aanraking. Af en toe braakt hij bloed, verder heeft hij een zeer donkere stoelgang. De patiënt is erg mager en heeft een vrij donkere huidskleur. Zijn tong heeft een donkerpaarse tint en op de zijkanten zitten duidelijke rode bultjes. Zijn polsslslag is onvast. De Chinese arts beschrijft de moeilijkheden van de patiënt als volgt: 'Een disharmonische toestand door de aanwezigheid van te veel bloed in de maag.'

Zo onderscheidt de Chinese arts, door tekens en symptomen te zoeken en te systematiseren waaraan een westerse arts misschien nooit aandacht zou besteden, zes disharmonische patronen, waar de westerse geneeskunde maar één ziekte vaststelt. Disharmonische patronen komen in zoverre overeen met wat het Westen ziekten noemt, dat hun ontdekking de arts duidelijk maakt welke behandeling hij moet voorschrijven. Ze verschillen echter van ziekten in die zin dat ze niet los kunnen worden gezien van de patiënt in wie ze zich manifesteren. In de westerse geneeskunde is een ziekte maar een deel van iemands persoonlijkheid; in de Chinese geneeskunde kent men de ziekte pas als ook andere eigenschappen van de betreffende persoon bekend zijn. Als een westerse arts geconfronteerd wordt met een patiënt die maagpijn heeft, moet hij via de symptomen zoeken naar de oorzaak; in dit geval een maagzweer, maar het had net zo goed een infectie, een tumor of een zenuwziekte kunnen zijn. Een Chinese arts die dezelfde patiënt onderzoekt, probeert het disharmonische patroon te vinden dat samengesteld is uit een uitgebreide verzameling van kenmerken en symptomen.*

De Chinese methode is dus holistisch, gebaseerd op het idee dat elk deeltje pas begrepen kan worden als het in samenhang met het geheel wordt gezien. Daarom worden symptomen niet herleid tot hun oorzaak maar als deel van het geheel beschouwd. Als iemand een bepaald symptoom vertoont, kijkt de Chinese geneeskunde hoe dit past in het totale lichaampatroon van de patiënt. Bij iemand die gezond en in harmonie is, zijn er geen onrustbarende symptomen, en is er mentaal, lichamelijk en spiritueel evenwicht. Wanneer hij ziek wordt is dat een symptoom van totaal lichamelijk gebrek aan evenwicht dat ook in andere aspecten van zijn of haar leven en gedrag aanwezig is. Het begrijpen van dit totale patroon, met het symptoom als deel ervan, is de uitdaging waarvoor de Chinese geneeskunde zich gesteld ziet. Het Chinese systeem is dus niet minder logisch dan het westerse, alleen minder analytisch.⁷

* Volgens een westerse medische zienswijze stelt de Chinese arts de specifieke en algemene fysiologische en psychologische reactie van de patiënt op een ziekte vast.